Arvo Mägi

KDE Plasma 5

Tallinn, 2017

Sissejuhatus

KDE töökeskkonnale pani aluse saksa programmeerija Matthias Ettrich 14.10.1996. 2016. a oktoobris sai populaarne KDE seega 20. aastaseks.

Hea ülevaate KDE ajaloost annab artikkel <u>"19 Years of KDE History: Step by Step</u>." KDE 4.14 ilmumisega oli KDE saavutanud kasutusküpsuse, kuid edasine areng kippus takerduma – vaja oli põhimõttelisi uuendusi. Otsustati võtta kasutusele iseseisvatel moodulitel põhinev KDE 5 arhitektuur – Qt/Frameworks. Kõik KDE rakendusprogrammid, sh Plasma 5 töölaud, kasutavad ainult konkreetse rakenduse jaoks vajalikke mooduleid. Varem kasutati kõigi rakenduste jaoks ühist suurt teeki, mis raskendas muudatuste tegemist ja pidurdas arendustööd.

Qt on C++ programmeerimiskeskkond. Pikaajalise toega <u>Qt 5.9</u> LTS ilmus 31. mail 2017. KDE Frameworks on 70 moodulist koosnev komplekt, mis lihtsustab Qt keskkonnas KDE programmide koostamist. Frameworks veaparandused ja täiendused ilmuvad iga kuu.

KDE Plasma 5 töölaud põhineb KDE Frameworksil (KF5). Töölaua veaparandused ilmuvad iga kuu, vajadusel mitu korda kuus, uued versioonid kord kvartalis. Plasma 5.8 LTS, mis on pikaajalise toega (18 kuud), ilmus 4.10.2016, veidi enne KDE 20. aastaseks saamist. Plasma 5.10 ilmus 30.05.2017. Järgmine pikaajalise toega Plasma 5.12 ilmub 2018. a jaanuaris. Plasma 5 töölaud on pälvinud palju kiitvaid hinnanguid ja sobib igapäevaseks tööks. Eeldab kaasaegset, mitme tuumaga protsessori ja piisava mäluga (vähemalt 4 GB) arvutit. SSD kettalt töötab välkkiirelt.

Töölaud on keskkond rakendusprogrammide käivitamiseks ja kasutamiseks. KF5-le on üle viidud kõik KDE põhirakendused (failihaldur Dolphin, pildinäitaja Gwenview, konsool Konsole, tekstiredaktor Kate, ekraanitõmmise võtja Spectacle, videoredaktor Kdenlive, plaadikirjutaja K3b jt). Need on KDE Applications koosseisus, mille uued versioonid ilmuvad kolm korda aastas, veaparandused kord kuus. Applications 17.08 ilmus 2017. a augustis, 17.12 ilmub detsembris. Sellega lõpeb ka vanade KDE 4 rakenduste (nt Amarok) tugi. Muud KDE rakendused ilmuvad siis, kui arendajad neid kasutusküpseks peavad (fotohaldur digiKam 5.x, joonistus-maalimisprogramm Krita 3.x, kontoritööpakett Calligra 3.0 jt).

Hästi töötavad multisüsteemsed rakendusprogrammid LibreOffice, Firefox, Thunderbird, GIMP, Blender, Inkscape, Calibre, VLC jt.

Plasma 5 töölaua kohandamine

Plasma 5 sobib algajatele minimaalse kohandamisega. Edasijõudnutele pakub ta võimalust muuta kõiki töölaua elemente vastavalt vajadusele või maitseeelistusele, kusjuures selleks pole vaja lisaprogramme. **Plasma 5 on kõige paremini kohandatav töölauad**. Töölaual on vaikimisi järgmised elemendid:

- 1. Menüü. Vaikimisi on see Rakenduste käivitaja (Kickoff).
- 2. Mõned ikoonid, mis võimaldavad kiiresti käivitada levinumaid rakendusi.
- 3. Tegumihaldur, mis näitab parajasti töötavate rakenduste akende tiitleid või ikoone.
- 4. Süsteemisalv.
- 5. Digitaalkella vidin.
- 6. Paneeli tööriistakast (puudub, kui vidinad on lukustatud).
- 7. Töölaua tööriistakast.
- 8. Kataloogivaate vidin, mis näitab kataloogi *Desktop* sisu (puudub uuemate versioonide töölaualt).

Kõik loetletud töölaua elemendid paiknevad taustapildi (*wallpaper*) peal, mis on kõige silmatorkavam töölaua element.

Elemendid 1-6 paiknevad paneelil, mis on vaikimisi töölaua alumisel serval. Paneeli võib paigutada mistahes töölaua servale. Võib kasutada mitut paneeli. Seda ei võimalda ükski teine töölaud.

Töölaud on keskkond programmide käivitamiseks ja kasutamiseks. Programme saab käivitada kas menüüst või paneelil või töölaual paiknevate käivitusikoonide abil. Käivitusikoonil tuleb teha üks hiireklõps. Menüüst käivitamisel tuleb kõigepealt menüü avada ja siis valida sealt programm. Selleks kulub vähemalt kaks hiireklõpsu pluss aeg vajaliku otsimiseks. Programme saab käivitada ka klahvikombinatsiooniga *Alt+Spacebar* ekraani ülaserval avanevast otsinguaknast, kuhu tuleb tippida programmi nime algustähed. Kasulik sülearvutitel, millel hiirt ei ole.

Välimus (teema)

Töölaua välimuse (*Look and Feel*) määrab eelkõige paneelide arv ja paigutus. Vaikimisi paikneb ainus paneel töölaua alumisel serval, nagu eelmisel pildil. Et Windows on aastakümneid kasutanud üht, töölaua alaservas paiknevat paneeli, mille vasakus otsas on menüü, võib seda pidada töölaua standardlahenduseks. Sellist töölauda kasutavad vaikimisi Kubuntu, KDE neon, Linux Mint KDE, Manjaro KDE jt.

Mõned KDE Plasma 5 töölauda kasutavad distributsioonid on hakanud pakkuma teistsuguseid lahendusi. KaOS 2017.07 paneel paikneb töölaua paremal küljel.

Kui põhipaneel paigutada töölaua ülemisele servale, alumisele aga teine paneel, millel on rakenduste käivitusikoonid, meenutab tulemus Mac OS töölauda. Alumise paneeli asemel võib kasutada mõnd dokki, nt Cairo-dock, Plank või Latte Dock. Cairo-dock on vaikimisi kasutusel <u>Bluestar</u> Linuxis.

Plasma 5.9 võimaldab paneelide kombinatsioone valida süsteemiseadistuste akna lehe *Välimus* ikooniga *Töötsooni teema*, mis avab abiakna *Välimus*. Kui sealt sobivat ei leia, saab uusi *Välimusi* alla laadida internetist. Iga *Välimus (teema)* muudab korraga paljusid komponente, sh paneelide arvu, paigutust, välimust, värve, ikoone, kursoreid jne. See võimalus on alles arendusjärgus ega tööta veel päris sujuvalt. Iga kasutaja võib ise kujundada meelepärase töölaua ja selle salvestada. Sellest täpsemalt edaspidi. Termineid *välimus* ja *teema* ei kasutata päris järjekindlalt.

Menüü

Menüü avamiseks tuleb teha hiireklõps menüü ikoonil või vajutada vasakpoolsele Meta-klahvile (Windowsi logoga klahv). Menüü on üks Plasma vidinatest. Kasutajal on võimalik valida kolme alternatiivse menüü vahel. Vaikimisi kasutatavas *Rakenduste käivitajas (Application Launcher - Kickoff)* on navigeerimine ebamugav. Võrreldes nt Mint menüüga, on programmi käivitamiseks vaja rohkem hiireklõpse, eriti kui pole meeles, millisesse gruppi programm kuulub (nt kas Süsteem või Utiliidid). Teine alternatiiv on *Rakenduste menüü (Applicaton menu – Kicker) –* traditsiooniline kaskaadmenüü.

Rakenduste käivitaja

Rakenduste menüü

Kolmanda alternatiivina saab kasutada üleekraanimenüüd *Rakendustevaade* (*Application Dashboard*). See võimaldab parempoolselt paanilt valitavate filtrite abil kuvada viimati kasutatud programme, mingi grupi (nt internetirakendused) programme, dokumente või kontakte ning paigaldada vidinaid (*Widgets*).

Rakendustevaade. Leht Widgets

*I*gat tüüpi menüüst saab paremklõpsuga programmi nimel avanevast hüpikmenüüst, lisada vajaliku programmi käivitusikooni kas Lemmikute (*Favorites*) hulka, paneelile või töölauale. Võimalik on ka käivitusikoone menüüst hiirega paneelile pukseerida.

Kui üleekraanimenüüd soovitakse kasutada vahetevahel, siis võiks paneelile lisada vidina *Rakendustevaade* (menüüd on teatavasti vidinad). Tavapärane menüü oleks nt *Rakenduste menüü*, teise ikooniga saab aga käivitada üleekraanimenüü (või soovi korral ka vastupidi). Menüü sulgemiseks tuleb teha hiireklõps töölaual.

Internetist KDE vidnate saidilt (<u>KDE Store</u>) võib paigaldada *Tiled Menu* ja/või *Simple Menu*. Kokku seega viis erinevat menüütüüpi. <u>Tiled Menu</u> sarnaneb Windows 10 menüüle. Selle mõõtmeid ja värve saab kasutaja muuta. Muuta ei saa programmide nimede paani laiust. Kui *Tiled Menu* vahetatakse mõne alternatiiviga, siis kasutaja muudatused ei säilu.

Tiled Menu

Simple Menu, mida mitmed distributsioonid on hakanud kaasa panema, on nagu vähendatud mõõtmetega üleekraanimenüü. Aknas saab kuvada soovitud rakenduste grupi (nt interneti-rakendused) programmide ikoonid. Mõlemas menüüs on ka otsinguväli.

Simple Menu

Esimese kohandamise sammuna tuleks paneelile paigaldada enam kasutatavate programmide käivitusikoonid, nt Dolphin, Firefox, meiliklient, konsool, LibreOffice Writer jt. Neid võib menüüst hiirega paneelile pukseerida või paneelile lisada paremklõpsuga programmi nimel avaneva hüpikmenüü käsuga. Paneelil võiks olla 6-12 käivitusikooni. *Rakenduste menüü* külgpaanil kuvatakse Lemmikute (*Favorites*) ikoonid. Neid võiks olla kuni 6. Kui sinna paigutada rohkem ikoone, kasvavad menüüakna gabariidid. Üleekraanimenüü *Lemmikute* osasse mahub neid muidugi rohkem. Kõikide menüüde korral võib otsimisväljale tippida vajaliku programmi nime. Pärast meelepärase menüü tüübi valikut ja käivitusikoonide paigaldamist, on Plasma 5 töölaud valmis kasutamiseks. Lisaks valige mõni sobiv taustapilt.

Pildil on paneelile lisatud programmide käivitusikoonid, täiendav menüüvidin üleekraani menüü jaoks, *Tegevuste vahetaja* ja Norra ilmateenistusel põhineva ilmateate vidinad. Käivitusikoonide ja ikoonidega tegumihalduri vahele on paigutatud *Eraldaja*. See on lihtsam kui mitme paneeliga töölaud. Mugav klassikaline töölaud vähese vaevaga.

Kui soovite proovida teistsuguse välimusega töölauda, tuleks seni kasutatud *Välimus (teema)* eelnevalt salvestada. Selleks tuleb süsteemi vahenditega paigaldada pakett *plasma-sdk* (vajalik on Plasma 5.9 või uuem). See võimaldab menüüst anda korralduse *Plasma välimuse uurija*, mis avab samanimelise akna. Selles aknas tuleb valida *Uus teema*, täita kõik tühjad väljad ja salvestada hetkel kasutusel olev *Välimus* uue nimega, vt <u>How To Create Look And Feel Themes - YouTube</u>

Välimus				
MyManjaro 🗸	Plugina nimi:	АМ		
💭 Uus teema	Nimi:	MyManjaro		
📄 Ava teema kataloog	Kommentaar:	One panel		
	Autor:	AM		
	E-post:	AM		
	Versioon:	0.1	i mar	ijaro
	Veebileht:	Am		
	Litsents:	LGPL 2.1+		
		Aktiivse Plasma seadistuse paigutus		
		Aktiivse seadistuse vaikeväärtused		
	<			

Plasma välimuse uurija aken

Klõpsake akna vasakul paanil valikule *Uus teema*. Täitke parempoolsel paanil kõik väljad. Töölaua pilt tuleb eelnevalt ekraanitõmmisena salvestada. Siis saate salvestatud pildi valida, tehes pildiväljal topeltklõpsu. Kui kõik väljad on täidetud, klõpsake nupul *Aktiivse Plasma seadistuse paigaldus* ja siis nupul *Salvesta*. Edasi klõpsake nupul *Aktiivse seadistuse vaikeväärtused* ja siis *Salvesta*. Pildil on salvestatud *Välimus* MyManjaro. Kui avate töötsooni välimuse (teema) valiku akna (*Süsteemi seadistused*, *Välimus*, *Töötsooni teema*), on sinna lisandunud uus teema MyManjaro.

Süsteemiseadistuste aken Välimus

Valige aknas mõni muu teema. Märgistage aknas kontrollkast *Kasuta teema töölauapaigutust* ja klõpsake nupul *Rakenda*. Töölaua välimus muutub. Valige nüüd uuesti teema MyManjaro, märgistage kontrollkast ja klõpsake nupul *Rakenda*. Endine töölaua teema peaks taastuma, v.a menüüst puuduvad lemmiklingid ja, et Tegevustel on vaikimisi kasutatavad taustapildid.

Edasi võite proovida kahe paneeliga teemat. Kui tulemus rahuldab, salvestage see sama moodi, nt nimega MyManjaro2.

KDE-huvilistel on soovitatav kasutada mõnd pidevalt uuendatavat (*rolling*) distrod, nt Manjaro Linux KDE, KDE neon või Maui 17.06, mis tagab uusima Plasma töölaua ja KDE rakenduste (*Application*) kasutamise.

Paneel

Vaikimisi paikneb paneel ekraani alumisel serval, kuid selle võib paigutada ka ekraani ülemisele servale, vasemale või paremale küljele, mida Ubuntu Unity ega GNOME töölaud ei võimalda. Paneele võib olla rohkem kui üks. Vaikimisi on paneel ekraani külje pikkune, kuid selle võib lühemaks muuta ja joondada ekraani keskele, vasakule või paremale (vertikaalsete paneelide korral üles või alla). Soovi korral võib põhipaneeli nihutada ekraani ülemisele servale, teha alumisele servale uue tühja paneeli, mille pikkus on väiksem ja kõrgus suurem, ning paigutada sinna enamkasutatavate programmide käivitusikoonid ja vidinad. Tulemus on sama, kui mõne doki (Cairo-dock, <u>Plank, Latte Dock</u>) paigaldamisel, milleks läheb vaja lisaprogrammi. Sellist lahendust kasutab Mac OS. Kuna paneeli läbipaistvust ei saa mugavalt muuta ega kasutada 3D tausta ja efekte (hüplevad ikoonid jm), siis võib tekkida soov kasutada mõnd dokki. Sisulist vajadust selleks ei ole. Pealegi on nt Plank lisaprogramm, mis töötab küll iga Tegevusega, kuid ainult ühel virtuaalsel töölaual. Cairo-dock ja Latte Dock töötavad kõigil virtuaalsetel töölaudadel. Latte Dock 0.7 võib iga Tegevuse jaoks olla erineva konfiguratsiooniga.

Üks (põhi)paneel üleval, teine all

Järgmisel pildil on põhipaneel üleval, alumisel serval aga Latte Dock. Kuna Latte Dock on kirjutatud spetsiaalselt Plasma 5 jaoks, saab selle paigutada kõiki Plasma vidinaid, mida teised dokid ei võimalda. Dokke võib olla rohkem kui üks ja nad võivad paikneda mistahes serval.

Töölaua alumisel serval on Latte Dock

Natuke rohkem vaeva tuleb näha, kui soovitakse kasutada kaht paneeli, millest kummalgi on ikoon erineva menüü avamiseks, ühel vidin virtuaalsete töölaudade vahetamiseks ja teisel vidin Tegevuste vahetamiseks. Seda on täpsemalt kirjeldatud videos <u>Kde showcase, the slowdown - YouTube</u>. Tulemust vt järgmisel pildil. Ekraani ülaservas on standardne paneel, mille pikkust on vähendatud ja millelt on eemaldatud programmide käivitusikoonid. Menüü on *Rakenduste käivitaja*. Kasutusel on ainult ikoonidega tegumihaldur.

Algselt tühja alumise paneeli vasakusse otsa on paigutatud vidin *Rakendustevaade* (üleekraanimenüü) ja parempoolsesse otsa vidin *Tegevuste vahetaja*. Keskel on vajalike programmide käivitusikoonid, nende ees ja taga on vidin *Eraldaja*. Eeliseks on, et käivitatud programmide ikoonid tegumihalduril ja programmide käivitusikoonid on eraldi paneelidel, nagu ka erinevad menüüd ning virtuaalsete töölaudade ja Tegevuste vahetajad. Paneelid on muudetud poolläbipaistvateks internetist tõmmatud teema *Oxyzone* abil.

Uus *Välimus* tuleks salvestada, et oleks võimalik mõnd muud *Välimust* kasutada ja soovi korral endise juurde tagasi tulla.

Ikoonide järjekorra muutmiseks või mittevajalike ikoonide eemaldamiseks tuleb paneeli vidinad lahti lukustada, mida saab teha paneeli tühjal kohal paremklõpsuga avaneva hüpikmenüü käsuga. Paneeli kohal avaneb riba, mille nuppude abil saab muuta paneeli paksust ja pikkust ning valida millisel ekraani serval paneel paikneb. Klõps nupul *More settings* avab paneeli menüü, kust saab valida millal paneel on nähtav ja vidinad lukustada (*Lock Widgets*) või lukust lahti teha (*Unlock Widgets*). Kui vidinad on lukust lahti tehtud, saab paneelil ikoone ja vidinaid nihutada, lisada uusi vidinaid või mittevajalikke eemaldada. Uute vidinate lisamiseks klõpsake nupul *Add Widgets*, mis avab ekraani vasakul küljel paneeli *Widgets*, kust saab vidinaid valida. Valitud vidina paneelile paigaldamiseks tuleb sellel teha topeltklõps. Paneelile saab paigaldada ka kataloogivaate vidina (*Folder View*), mis kuvab valitud kausta sisu. Neid vidinaid võib paneelil olla mitu, nagu ka vidinaid erinevate menüüde käivitamiseks.

Avatud on paneeli kohandamise riba ja paneeli lisamenüü

Kui kasutatakse rohkem kui üht virtuaalset töölauda, siis paigutatakse paneelile automaatselt vidin *Peiler*. Kui kasutate rohkem kui üht *Tegevust (Activity)*, lisage paneelile vidin *Tegevuste vahetaja (Activity Pager)*, mis näeb välja samasugune kui virtuaalsete töölaudade peiler. Et nad omavahel segamini ei läheks, võiks virtuaalsete töölaudade ja Tegevuste arv olla erinevad, nt 2 ja 4 või 4 ja 6. *Tegevuste vahetaja* võimaldab ühe hiireklõpsuga valida sobiva Tegevuse (seega ka taustapildi ja vidinad). Tegevused võivad seega asendada virtuaalseid töölaudu. Virtuaalsetest töölaudadest ja Tegevustest täpsemalt edaspidi.

Menüüst puuduvad programmid tuleb paigaldada vastava distributsiooni vahenditega. Ubuntul põhinevate distrode (Kubuntu, Netrunner) korral on selleks menüü käsk *Tarkvarakeskus (Muoni avastusretk)*. Kui on oluline Eesti ID-kaardi tarkvara, siis tuleks kasutada Ubuntul põhinevat distributsiooni, sest nendega töötab RIA ID-kaardi tarkvara (praegu on ametlikult toetatud (K)ubuntu 14.04, 16.04 ja 17.04). KDE programmidest tuleks paigaldada fotohaldur digiKam ja videoredaktor Kdenlive. E-posti jaoks oleks loogiline kasutada programmi Kmail, kuid töökindlam on Thunderbird. Käivituva mälupulga tegemiseks sobivad SUSE Studio ImageWriter või <u>Etcher</u>.

Pärast seda, kui vajalike programmide käivitusikoonid on paneeli(de)le paigaldatud, võib valida mõne sobiva taustapildi, mis muudab töölaua välimust kõige rohkem.

Mitme paneeli kasutamiseks tuleb vaeva näha. Plasma 5.9 võimaldab sobivaid kombinatsioone valida süsteemiseadistuste akna lõigu *Välimus* ikooniga *Töötsooni teema*, mis avab abiakna *Välimus*. Kui sealt sobivat ei leia, saab uusi *Välimusi* alla laadida internetist. Iga *Välimus* muudab korraga paljusid komponente, sh paneelide arvu, paigutust, välimust, värve, ikoone, kursoreid jne. Järgmistel piltidel on mõned KDE Store saidil olevad välimused.

KShell

Elplaz

DBreeze

United

KDE kasutaja saab soovi korral anda oma töölauale Unity 7, GNOME, Mac OS või Windows 10 välimuse, aga milleks ehtida ennast võõraste sulgedega. Pigem koostage omale ise meelepärane töölaud.

KDE Mac OS X Yosemite

Taustapilt

Iga distributsiooniga, v.a Kubuntu, on tavaliselt kaasas arvukalt taustapilte. Kui nende hulgas sobivat ei leidu, võib kasutada mõnd oma tehtud või internetist tõmmatud pilti. Need võiks paigutada kataloogi *Pildid* alamkataloogi *Taustad*, mis tuleb ise teha. Kopeerige sinna oma pildid või internetist tõmmatud pildid. Paremklõps töölaua tühjal kohal avab hüpikmenüü, mille korraldus *Seadista töölauda* avab akna, kust saate valida sobiva pildi või tõmmata internetist mõne uue pildi.

	т	öölaud seadistused — Plasma	~ ^ ×
	Taustapilt		
Taustapilt	Paigutus:	Toolaud 🗸	
0	Taustapildi tüüp:	Pilt ~	
Hiire toimingud	Asetus:	Skaleeritud 🗸	
Trikid	Taustavärv:	<u> </u>	
	33		
		E Ava	. 🖈 Hangi uusi taustapilte
		✓ ок	V Rakenda 🛛 🛇 Loobu

Manjaro 17 taustapildi valiku aken

Aknas on need pildid, mis on kasutatava distributsiooniga kaasas või mille olete valinud kõvakettalt nupuga *Ava (Open)* või internetist tõmmanud nupuga *Hangi uusi taustapilte*. **Kõigil sama Tegevuse virtuaalsetel töölaudadel on sama taustapilt. Erinevate Tegevuste jaoks võib kasutada erinevaid taustapilte.** Taustapilte saab soovi korral automaatselt vahetada valitud ajavahemiku möödumisel.

Tegevused ja virtuaalsed töölauad

Tegevused on Plasma töölaua eripära. Tegevused on mõeldud erinevate vidinakomplektidega töötamiseks. Vaikimisi on kasutusel üks Tegevus. Kasutaja võib neid lisada. Iga Tegevuse jaoks võib töölauale paigutada erineva taustapildi, erinevad programmide käivitusikoonid ja vidinaid, nt kataloogivaate vidinad. Üks tegevus võiks nt olla fotode redigeerimise ja vaatamise jaoks, teine videotöötluseks ja videote vaatamiseks. Fotode Tegevuse töölauale võib paigutada programmide digiKam, Darkroom ja GIMP käivitajad ning kataloogividina (*Folder View*), mis kuvab kataloogi *Pildid* või mõne selle alamkataloogi sisu, kus on värsked pildid, mis vajaksid kohendamist. Kataloogividinaid võib olla rohkem kui üks. Spetsiaalse alamkataloogi võib teha keerukamate programmide juhendite jaoks. Töölaua tüübiks võib *Desktop* asemel valida *Folder View*, mis kuvab valitud kataloogi sisu.

Igale Tegevusele tuleks anda nimi. Paneelid ja menüüd on kõigi Tegevuste jaoks ühised. Kui tahate töölaua puhta hoida, siis pole mõtet Tegevusi kasutada ja enamus KDE eelistajad (ühe küsitluse järgi tervelt 76%) neid ei kasutagi. Vaikimisi võiks siiski kasutada vähemalt üht puhta töölauaga Tegevust ja teise Tegevuse töölauale paigutada vidinad, mida tahate katsetada, nt ilmateade, protsessorite ja mälu kasutamine jm.

Tegevuste ja virtuaalsete töölaudade vahe on mõnevõrra hägune. Tegevusi vahetatakse harva (paar korda päevas), virtuaalseid töölaudu siis, kui kõik aknad ühele töölauale hästi ära ei mahu. Ajaliselt käib töö korraga vaid ühe Tegevuse piires. Plasma 5.5 tõi kaasa uue vidina – *Tegevuste vahetaja*, mis on vidina *Tegevused* alternatiiv.

Tegevusi saab lisada töölaua vabal osal paremklõpsuga avaneva menüü korraldusega *Tegevused*, mis avab ekraani vasakul küljel *Tegevuste* (*Activities*) külgpaneeli. Sellelt saab Tegevusi hiireklõpsuga vahetada ja uusi Tegevusi lisada.

Tegevuste valiku, lisamise, eemaldamise külgpaneel.

Uue Tegevuse lisamiseks klõpsake külgpaneeli nupul *Loo tegevus* ja andke sellele nimi. Hiljem võib nime muuta Tegevuse pisipildi vasakus alanurgas oleva nupu abil. Avage uus Tegevus ja valige sellele teistest erinev taustapilt. Paigaldage töölauale vajalikud käivitusikoonid, vidinad (sh rakenduste kiirkäivitaja), viited failidele ja kataloogidele jm. Tegevuse töölauale võib menüüst paigutada programmide käivitusikoone või vidinate külgpaneelilt kataloogividinaid, samuti kataloogide või dokumentide ikoone. Vajaliku kausta või dokumendi võib Dolphini aknast töölauale pukseerida. Üksikute programmide käivitusikoonide asemel võib kasutada vidinat Kiirkäivitaja. Sellele saab paigaldada antud Tegevuse jaoks vajalike programmide käivitusikoonid aga ka ikoonid vajalike dokumentide avamiseks.

Kiirkäivitaja

Järgmisel pildil on Tegevus nimega *Foto*, fotode vaatamiseks ja redigeerimiseks. Töölaual on ikoonid programmide digiKam ja GIMP käivitamiseks ja nende keerukate programmide kasutamisjuhendeid sisaldava alamkataloogi vidin. Taustapilt kajastab Tegevuse otstarvet.

Tegevus Foto.

Tegevuse töö võib peatada, klõpsates Tegevuse pisipildi paremas alanurgas oleval ikoonil. Tegevuse pisipilt eemaldatakse külgpaneelilt, sinna jääb Tegevuse nimi. Kõigi avatud akende asukohad ja sisu säilitatakse kõvakettal. Kui Tegevus uuesti aktiveerida klõpsuga selle nimel, siis need taastatakse. Sellest võimalusest on kasu, kui pooleli olev töö tuleb ootamatult katkestada ja soovite hiljem samalt kohalt jätkata. Kolmandate osapoolte rakendusi, nt LibreOffice programme, automaatselt ei käivitata, seda peate ise tegema, kuid pooleli olnud dokument kuvatakse taaskäivitatud rakenduse aknas. Enne Tegevuse töö peatamist võiks pooleli olevate dokumentide sisu kindluse mõttes kõvakettale salvestada.

Kahjuks pole Plasma 5 Tegevuste kasutamise kohta internetist leida asjalikku juhendit (olemas olevad on teistsuguste võimalustega Plasma 4 kohta). KDE Foorumis käib diskussioon terminite

Activity ja *Virtual desktop* ning nendega seotud toimingute üle, vt <u>Rethinking Activities</u> ja <u>Activities</u> - <u>Allowing the user to focus on a specific task</u>. Arendajatel pole seega veel päris selge, mille jaoks Tegevused vajalikud on ja mida need peaksid võimaldama teha. Vt ka <u>Activities - coming soon to</u> <u>your system settings, again</u>. Tegevusi saab vahetada klahvikombinatsiooniga *Meta+Tab* või *Meta+Shift+Tab*.

Virtuaalsed töölauad on lisapind nende akende mahutamiseks, mis ühele töölauale hästi ära ei mahu. Virtuaalsete töölaudade arvu või määrata aknast *Süsteemi seadistused*, klõpsates ikoonil *Töölaua käitumine* ja seejärel ikoonil *Virtuaalsed töölauad*, mis avab samanimelise akna.

• *		Süsteemi s	eadistused	? ~ ^ 😣	🖸 🗶 🔍 V	'irtuaalsed töölauad * — Süsteemi seadistused 🧷 🗸 🔨
< Ülevaade	Seadistamine	e 🕅 Abi	- Välju	Otsing	< Kõik seadistused 🕻	🕽 Abi
Appearance Workspace Theme	o Color	(Aa) Font	Icons	Application Style	Töötsoon	Virtuaalsete töölaudade vahel liikumine, ne Töölauad Lülitumine
Workspace Desktop Behavior	Window Management	EN Shortcuts	Käivitamine ja seiskamine	Search	Töölauaefektid	Töölaudade arv: 4 Ridade arv: 2 Töölaudade nimed
Personalization Konto üksikasjad	Regional Settings	Notification	Applications	Online Accounts	Ekraani lukustamine	Töölaud 1: Töölaud 1 Töölaud 2: Töölaud 2 Töölaud 3: Töölaud 3 Töölaud 4: Töölaud 4
Settings Riistvara	Connectivity				Tegevused	Kiirklahvi konflikt: töölauale 4 ei saa määrata kiirklahvi Ctrl+E4
Sisendseadmed	Ekraan ja monitor	Multimeedia	T oitehaldus	Driver Manager	🛱 Abi 🔽 Vaikevä	ärtused 🕤 Lähtesta

Valige parempoolsest aknast töölaudade arv ja ridade arv (pildil 4 ja 2) ning soovi korral tippige iga töölaua nimi. Seejärel klõpsake nupul *Rakenda*.

Sama akna lehelt *Lülitumine* saab määrata kuidas töölaudu vahetatakse. Soovitatav on mitte valida *Töölauakuubiku animeerimine (Cube rotation)* vaid jätta vaikimisi kasutatav *Liuglemine (Slide)*, sest pidev kuubi pööramine virtuaalse töölaua vahetamisel muutub tüütuks. Selle võimaluse võiks valida spetsiaalse klahvikombinatsiooniga (vaikimisi *Ctrl+F11*). Kõigi Tegevuste jaoks on sama arv virtuaalseid töölaudu. Neid võiks olla paarisarv – kaks või neli (siis saab neid paneelil soovi korral kahte ritta paigutada), rohkem on juba liiast. Kui virtuaalseid töölaudu on rohkem kui üks, lisatakse paneelile automaatselt vidin *Peiler*, mis kuvab iga virtuaalsete töölaua jaoks paneelil ruudukese. Need paiknevad ühes või mitmes reas. Klõps mingil ruudukesel kuvab vastava töölaua, töölaudu saab vahetada ka hiire rulliga. Virtuaalsed töölauad lihtsustavad tööd. Näiteks võib ühel töölaual avada maksmist ootava arve pdf-faili, teisel brauseri aknas oma pangakonto. Ülekande tegemisel minge konto numbri, arve numbri ja makstava summa kopeerimiseks töölauale millel on arve, kopeerige vajalik mälupuhvisse, siirduge töölauale kus on ülekanne ja kopeerige mälupuhvri sisu

vajalikule kohale. See on mugavam kui samal töölaual akende nihutamine.

Välimus		Läbipaistmatus
Välimus Töölaua nime näitamine Peegeldus Aknad hõljuvad kuubiku kohal Pööramise kestus: Vaikimisi		Läbipaistmatus Läbipaistmatu Akna läbipaistmatust ei muudeta Taust Taustavärv:
Oteiner	A	ktiveerimine
	Globaalne	Globaalne alternatiiv
- KWin	diobadane	
Töölauakuubik	> Ctrl+F11	>
— Töölauasfäär	>	>
- Töölauasilinder	> Alt+Z	>

Töölaudade vahetamist kuubi keeramisega võib atraktiivsemaks muuta, vaadates kuupi eemalt ja tõstes aknad kuubi pinnalt kõrgemale. Kuubi asemel võib ka silindrit või kera kasutada. Neid võimalusi saab seadistada aknast *Süsteemi seadistused*, klõpsates ikoonil *Töölaua käitumine* (*Desktop Behavior*) ja siis ikoonil *Töölauaefektid* (*Desktop Effects*). Avanenud akna alajaotises *Aknahaldus* (*Window Management*) tuleb märgistada kontrollkast *Töölauakuubik* (*Desktop Cube*) ja klõpsata sama rea lõpus keskmisel ikoonil, mis avab abiakna *Töölauakuubik* (*Desktop Cube*). Selles aknas saab kehtestada klahvikombinatsioonid, mis kuvavad soovitud animatsiooni – kuubi, silindri või kera. Vaikimisi kuvab Ctrl+F11 kuubi kaugvaate. Nende animatsioonidega võib rabada mõnd Windowsi kasutajat, kuid töö efektiivsust nad ei suurenda.

Tõstetud akendega virtuaalsed töölauad silindril

Tõstetud akendega virtuaalsed töölauad kuubil

Töölauateemad, värvid ja akende dekoratsioonid

Töölauateema määrab menüü ja paneeli värvi ning läbipaistvuse. KDE arendajad pakuvad *Breeze* ja *Breeze Dark* teemasid. Esimene on heleda, teine tumeda (musta) põhjaga. Need on kasutusel Kubuntus. Mitmete distrode arendajad on töötanud välja oma teemad, nt KaOSi hallides toonides *Midna Dark*. Teemasid saab ka internetist tõmmata, klõpsates teema valiku akna nupul *Hangi uus teema*. Akende tausta värv määratakse ikooniga *Värvid (Colors)* avanevast aknast. Värviskeeme saab samuti internetist tõmmata.

Teema valiku aken

Breeze Dark teema

Katsetage erinevaid internetis pakutavaid teemasid ja valige sobiv. Edasi valige teemaga sobiv akende värviskeem. Värviskeem *Wonton Soup* kasutab halli tausta, millelt tõusevad hästi esile videoredaktori Kdenlive ja fotohalduri digiKam värvilised pildid. Kahjuks on mõned rakenduste akende ikoonid selle värviskeemi korral halvasti nähtavad.

KaOS Midna Dark teema, värvide valiku aken ja Wonton Soup värviskeem

Videoredaktori Kdenlive jaoks sobib hästi must või hall akna värviskeem

Akende dekoratsioonid: tiitliriba ja raamide värv ning tiitliribal kasutatavad ikoonid määratakse ikoonidega *Rakenduste stiil (Application Style), Akna dekoratsioonid* avanevast aknast. Niisiis kolm eraldi seadistust: menüü ja paneeli värvide, akende tausta värvide ja akende dekoratsioonide jaoks. Lisaks nendele saab valida akende avamisel, sulgemisel ja nihutamisel kasutatavaid efekte, nt vonklevad aknad (*Wobbly Windows*), erinevaid ikoonikomplekte, kursoreid ja kirjatüüpe. Neid võib igaüks soovi korral ise katsetada.

Akende dekoratsioonide valik

Internetist hangitud teemade, värviskeemide ja akende dekoratsioonide kombineerimisel võib tekkida mitmesuguseid probleeme. Neid võimalusi on esialgu parem katsetada mälupulgalt käivitatud operatsioonisüsteemiga.

Efektide määramise aken

Plasma töölaua teemad salvestatakse kataloogi ~/.local/share/plasma/desktoptheme, värviskeemid (mis on tekstfailid) kataloogi ~/.local/share/color-schemes. Kui internetist saab alla laadida ainult pakitud teemakataloogi, siis tuleb see ise vastavasse kataloogi lahti pakkida. Internetis olevatest teemadest võib soovitada tumedaid *Elegance* ja *Caledonia* teemasid, kuid on muidugi maitse asi kas neid *Breeze Dark*'ile eelistada või mitte. Poolläbipaistva menüü ja paneeli(d) tagab teema *Oxyzon*, läbipaistva *MX Theme*.

Vidinad

Vidinaid saab lisada nii paneelile kui ka töölauale. Enne vidina lisamist tuleb eemaldada vidinate lukustus (*Unlock*). Vidinate lisamiseks klõpsake töölaua riistakastil, tühjal töölaual või paneeli riistakastil ja valige korraldus *Lisa vidinaid*, mis avab ekraani vasakul küljel külgpaneeli *Vidinad* (*Widgets*). Osa vidinaid on juba paneelile paigaldatud, nt *Digikell*, *Võrk*, *Uuendused* jt. Menüüd on samuti vidinad. Eespool käsitlesime vidinate *Peiler* ja *Tegevuste vahetaja* lisamist. Vidina lisamiseks tehke külgpaneelil sellel nimel topeltklõps. Vidin lisatakse kas paneelile või töölauale, sõltuvalt sellest, kus kohast külgpaneel avati. Vidina võib ka hiirega töölauale pukseerida.

Avatud on Plasma 5.4 külgpaneel *Vidinad (Widgets)* ja töölauale on paigutatud hulk vidinaid. Nii kirjut töölauda ei tasu kasutada

Plasma 5.5 külgpaneel Vidinad (Widgets)

Plasma 5.8/5.9 vidinate paneelil on lihtne ilmateate vidin. Internetist võib paigaldada ka Norra ilmateenistust kasutava vidina *Weather Widget*, mis ainsana kuvab paneelill hetketemperatuuri ja võimaldab vaadata prognoosi graafikut. Sobib ka <u>Cumulus</u>. Loodetavasti lisandub neile ka teisi, kaunima kujundusega ilmateate vidinaid. Oleks tore, kui mõni KDE entusiast koostaks Eesti ilmateate vidina.

Lihtne ilmateade ja Norra ilmateade. Kumba uskuda? Pilk aknast välja kinnitab viimast.

Vidinaid saab töölaual nihutada, nende suurust muuta ja neid pöörata. Mõnel vidinal (menüü, kell jt) on mitu alternatiivset kuju, mille hulgast saab valida, tehes vidinal paremklõpsu ja valides hüpikmenüüst korralduse *Altenatiivid (Alternatives)*. Iga uue Plasma 5 versiooniga lisatakse uusi vidinaid ja täiustatakse vanu. Plasma 5.8 võimaldab digikella kalendri avamisel näidata riigipühasid. Alternatiiviks on interneti vidin *Event Calendar*, mis kuvab Google kalendri sündmusi ja ilmateate. Uute vidinate valmimist tasub aeg-ajalt kontrollida internetist. Mõni vidin nt brauseriaken, võib Plasma töölaua kinni kiiluda. See tuleks paigaldada topeltklõpsuga, mitte pukseerimise teel.

Plasma 5.6 ja hilisemad võimaldavad paneelile lisada vidina *Tegevuste lülitaja (Activites Pager)*, mis näeb välja nagu *Peiler*, kuid lülitab erinevaid Tegevusi. Selle võib nt lisada paneeli vasakule servale menüü taha, virtuaalseid töölaudu vahetava *Peileri* aga paneeli parempoolsesse otsa süsteemisalve ette või vastupidi. Sobiv on neli või kuus Tegevust ja kaks või neli virtuaalset töölauda, 4+2 oleks optimaalne (ikoonid kahes reas).

Kokkuvõtteks

Plasma 5 töölauaga võib töötada ilma seda kohandamata või pärast minimaalset kohandamist – paneelile enamkasutatavate programmide käivitusikoonide lisamist. Järgmise sammuna valige sobiv taustapilt, teema ja virtuaalsete töölaudade arv.

Edaspidine – akna taustavärvide ja dekoratsioonide valik, efektid, Tegevused ja töölaua lugematud peenhäälestusvõimalused pole kohustuslikud, nendega võib tegeleda, kui huvi ja aega jätkub. Eeskujusid leiab internetist. Mõni internetist tõmmatud Plasma 5 vidin ei tööta, mõne vidina paigaldamisel võib tekkida olukord, kus töölauda enam üldse käivitada ei saa. Seetõttu on kindlam vidinaid katsetada mälupulgalt käivitatud distroga.

Kohandatud Plasma 5 töölauda vt videost <u>Arch Linux KDE Plasma 5.3.0</u>. Paneel on paigutatud akna ülemisele servale, alumisel on dokk. Kasutusel on 4 virtuaalset töölauda, mida saab vahetada kuupi või silindrit pöörates. Tegevusi ei kasutata.

Vaata videot <u>Kde showcase, the slowdown – YouTube</u>, kus kirjeldatakse töölaua kohandamist. Üks paneel üleval, teine, programmide käivitajatega paneel all.

Miks eelistada Plasma 5 töölauda?

Seda arendatakse vaba tarkvara kogukonna huvides, mitte mõne firma (Canonical) ärihuvides. Kasutajal, mitte mõnel firmal (Microsoft, Apple, Canonical), on õigus otsustada, milline tema töölaud välja näeb - kas paneel paikneb all, üleval või küljel, mitu paneeli on, kuidas menüü, paneel ja aknad välja näevad ja käituvad jne. Selleks on kasutaja käsutuses vajalikud vahendid. Kõikvõimalikud Plasma 5 efektid (pöörlev kuup, vonklevad või "plahvatavad" aknad jm) tagab aknahaldur KWin, mida kontrollivad KDE arendajad. Kolmandate osapoolte tarkvara pole Plasma 5 töölaua kohandamiseks vaja. Plasma 5 töölaud ei kogu ega edasta kasutaja kohta infot, nagu teevad Windows 10 ja Unity.

Vabadus ise valida ja otsustada on suur väärtus.

Lisainfo:

- KDE at 20: Plasma 5.8 LTS. Here for the Long Term.
- Plasma 5.9 Kicks off 2017 in Style
- KDE 5: Back with a Vengeance (Arch Linux) YouTube
- 10 Reasons You Should Be Using KDE YouTube
- How To Use a Global Dark Theme in KDE Plasma 5 (Breeze-Dark) YouTube
- Kde showcase, the slowdown YouTube
- Kubuntu 16.04 KDE Plasma 5.5 Customization YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Application Launchers- YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 The Panel YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Installing and Using Plank YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 The Desktop & Widgets YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Window Management & Transparency YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Dolphin File Manager YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 System Settings Themes YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Desktop Effects YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Desktop Behavior YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Window Management Window Behavior YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Window Management Task Switcher and Beyond YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Keyboard Shortcuts YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Startup and Shutdown YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Search and Personalization YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Network & Display YouTube
- Customizing KDE Plasma 5 Multimedia KDE Connect Removable Storage YouTube
- Plasma Widget Tiled Menu Bring Windows 10 to Plasma YouTube
- How To Create A Plasma Restart Script YouTube
- How To Create Look And Feel Themes YouTube
- My Theming of Kubuntu 16.04 with KDE Plasma 5 YouTube
- How to customize your Linux desktop: KDE

Taming Plasma

11 Activities for KDE Plasma - Datamation

The Space-Time Continuum of KDE's Activities

Using KDE Connect to Sync your Android Device with Your Linux Computer

[KDE/Plasma] Event Caldendar Widget – YouTube

Latte Dock v0.7, "...a tornado is coming..."